

Tónleikalívið er í menning men musikkskúlin er skerdur

Føroyski musikkskúlin, hesin vónríki mentanarfuglur, sum fyrri 10 árum síðan rættiliga var við at spenna flog, bleiv bráðliga so sárliga vongskerdur, at hann allastaðni uttan júst her í Havn lítið meira enn lavar yvir lendið, segði Ólavur Hátún millum annað, tá hann tók í móti M.A. Jacobsen virðisløgnini fyrri mentunnavrik

Árini fyrri seinna veraldarkrigi vóru ein mentanarliga rík tíð í Føroyum, serstakliga í Havn. Her í høvudsstaðnum, sum tá valla taldi triðingin av núverandi íbúgvatali, hittust menn sum áarstovubroðurnir Hans Andrias og Janus Djurhuus, skyldmennir Jørgen Frantz Jacobsen og William Heinesen, háskúlamennir báðir Rasmus og Símun, brøðurnir Jóannes og Sverri Patursson, Christian Matras og Heðin Brú, tónaskaldini Petur Alberg, Óla Jákup í Horni og Jógvan Waagstein, listamálarin Mikines, og úti á bygd soutu menta- og listafólk sum Martin Joensen, Hans Marius Eidesgaard, Hans Jákup Højgaard, Maria Skyvl Hansen og fleiri við teimum bæði á bygd og í býi.

Jú, her var veruliga talan um eina mentanarliga gulltíð. Men ikki bert vóru øll hesi mentafólk javnan at síggja í Havnartúni, her ráddi eisini ein vilji og eitt fyrirtakssemi til andaligan framfarir, sum eina mest kom til sjóndar við monnum sum Richardi Long og Mads Andriasi Jacobsen. At Havnin tá í eitt 10-ára skeið hevði slíkan mentamann til borgarstjóra sum M. A. Jacobsen kom sjálvandi at seta sær síni varandi spor. Eitt virðiligt minnið reisti býurin hesum sínum farna syni, tá ið M. A. Jacobsens bókmentaheldisrøn varð stovnað og latin á fyrsta sinni í 1958, smá 15 ár eftir deyðadag Mads Jacobsens.

Gleðiligt og stimbrandi

Í lítlum samfelag sum okkara spinnur ongin gull av at skriva og geva út bókur. Tað var tí eitt sera gleðiligt tiltak hjá Tórshavnar býráð at veita henda møguleika til virðurkenningar av bókmentiligum avrikum. Og sanniliga er tað ein fagur skari av mentafólki, sum tey farnu brátt fjóruti ári hevur kunnað fegnast um hesa heldisrøn fyrri fagar bókmentir, yrkisbókmentir og barnabókur.

Nú reglugerðin er broytt til eisini at umfata annað mentanarligt virksemin enn bókmentir, kennist tað gleðiligt og stimbrandi, at hesin heldir í ár fellur tónleikinum í lut. Hetta er eisini væl í tráð við hugsjónir hjá M. A. Jacobsen, sum ikki legði minst til fyrri at veita eisini tónleiki gróðrarlíkindi í býnum. Sum býráðsformaður var tað fyrst og fremst hann, sum veitti figgarligt stóði, tá ið menn í 1942 tóku stig til at stovna táverandi Tórshavnar Musikkskúla.

Vit eldru minnst við gleði regluliga konsertirnar úti á bókasavnum, har Mads Jacobsen hevði verið bóka- og orkestrinum innivist.

Eftirfylgjandi býráðsýndu framhaldandi hesum tónleikavirksemi vælvið, og serliga ríkandi og minniligar gjørdust hesar kamar-konsertir, eftir at flutt var heim í nýggju kommunuskúlahøllina, og tað í 60-árunum gjørdust ráð til at heinta dugnaligar leiðarar uttanfrá.

Støðan hjá tónleiki og mentan í Føroyum

Mangt er broytt í okkara samfelag síðan hesi ár, og ikki minst á tónleikaøkinum er talan um eina sanna kollvelting. Men um enn slík heldisrønarløta sum henda fyrst og fremst má hava brá av takklæti og gleði, má slík løta eisini vera høvi til objektiva meting av víðurskiptum og til at seta fram spurningum: hvussu er veruliga støðan hjá tónleiki í Føroyum í dag? Ikki eru her umstøður at fara so víða, og hjá mær er tað natúrligt at koma mest inn á tað eina evnið tónleikauppaling, sjálvt um hesi víðurskipti meira enn so hava verið frammi fyrri.

Føroyski musikkskúlin, hesin vónríki mentanarfuglur, sum fyrri 10 árum síðan rættiliga var við at spenna flog, bleiv bráðliga so sárliga vongskerdur, at hann allastaðni uttan júst her í Havn lítið meira enn lavar yvir lendið. Her í høvudsstaðnum gevur tað størsta fólkatíð til møguleika til samanhang í musikkskúlavirkseminum, um enn tað eisini her er langt á mál. Sum vit sœu í bløðunum herfyrr, eru so nógvir næmingar á biðilista hjá Tórshavnar Musikkskúla, at tórvur er á tvífalt so nógvur undirvísing, sum skúlin fær bjóðað. Men av landsjáltanini til musikkskúlan kann Havnin ikki fáa stórt meira enn 200 vikutímar. Á fundi herfyrr úti í Tinganesi greiddi leiðarin av musikkskúlanum á Akureyri, sum hevur sama fólkatál sum Havnin, frá, at teirra musikkskúli hevði 550 tímar - út jómíti triggjar ferðir tað, sum Havnin fær havt. Og hetta er júst fulltíð, um tú gert aðrar samanberingar í musikkskúlamálum við næstu grannar okkara, sum jú eisini kenna til trongar tíðir.

Hetta verði á ongan hátt sagt til tess at kasta teimum nakað fyrri, sum nú ráða fyrri borgum. Loyvi mær enn tá

at nevna, at ongin politikari hevur gjørt meira til tess at fáa okkara musikkskúlskipan í lag enn núverandi landsstýrismaður í skúlamálum. Men figgiartølini í farnum landsstýriskeiðum legð í eina legu, er tað ivaleyst ikki lætt at vinna ljóð fyrri at fáa fœrkað tey uppeltir aftur.

Musikkskúlin er tó ikki einsamallur í sínari trongstöðu - mentanin sum heild hevur trong kor í Føroyum. Hetta sást eisini á hagtølum, sum vóru frammi í fjølmíðunum fyrri nakað rúmari tíð síðan. Av almennum peningi jattaður til mentanarlig endamáli í ymsu norðurlondunum fær hvør føroyingur bert brotpart av tí í sín part, sum aðrir norðbúgar fáa.

Ólavur Hátún endurgav Søren Kierkegaard fyrri at siga, at har sum seinastu sólstrálurnar ikki røkka, finnur tónleikurin fram (mynd: Jens Kristian Vang)

Tvørrar

peningalig undirtøka
Fyrst í sjeitiárunum tók formaðurin í Rithøvundafelag Føroya, Jens Pauli Heinesen stig til áliti í mentamálinum, sum var ætlað landsins myndugleikum til vegleiðing. Hvussu nógv, ið er rinið við av tí, sum var vart mælt til á ymsum mentanarøkjum, er ilt at meta. Men í fjør kom út digur bókingin um mentanarmál, sum landsstýrið sjálvt hevði tikið stig til. Um enn mangt áhugavert er har at lesa um, má tó áðanast, at verða ikki figgiartøl legd upp undir hesar tankar og hesi hugskot, er her ikki talan um annað enn litfagurt eygnafang, sum lítil og onga ávirkan kann fáa á mentanarligt virksemin; tí tað eru ikki hugflog og áráði, sum tvørra, men peningalig und-

irtøka.

«Ja, men sum tíðirnar eru, mugu vit jú øll vera við til at spara!» - Eyðsæð at so er; men hevur ikki mentanarligi stíðilin stóri týðning fyrri okkara fólk enn tær lutfalsliga fáu krónurnar, sum her verða spardar?

Tónleikur meira enn marglæti og ítrivandi undirhald

Venda vit nú aftur til tónleikin, so er har ikki talan bara um marglæti og ítrivandi undirhald, so sum mangur man halda, men um grundleggjandi virði fyrri sál og sinni hjá tí einstaka og fyrri tjóðina sum heild.

Latid okkum hyggja at onkrum, sum hevur verið sagt av góðum fólki um tón-

danskur heimsspekingur í seinastu öld: «Har sum seinastu sólstrálurnar ikki røkka, har finna tónarnir tó fram».

B. Auerbach, týskur rit-høvundur um somu tíð: «Tónleikur er einasta heimsmálið, sum ikki tórvur týðing - tað talar frá sál til sál».

Víðvikandi týðninginum av tónleikafrálæru so kunnu skúlagranskarar taka undir við grundleggjaranum av nútíðar skúlskipi Pesta-lozzi, sum um 1800 hevði funnið fram til, sum hann segði, at: «Tónleikur er praktiskur, gevur betri úrslit í skrivning, rokning og morali». Áhugavert kann her vera at skoyta uppí, at nýggjar kanningar í Sveits vísa, at fleiri tímar í skúlnum til tónleik geva betri úrslit í máli, sjálvt um teir verða tiknir frá teirri læru-græin.

Mentanarmenndi leikluturin

At umsita hesar gudanna gávur til menniskjuni, sum teir fornu gríkkar tóku til, og at vera við til at lata upp fyrri hesum møguleikum til lívsvirði hjá fólki okkara er ikki hessini uppgáva; men musikkskúlin er ikki einsamallur um hana. Líka stórt, ja, helst størri høvi til beinleidis ávirkan hava útvarp og sjónvarp.

Ungarska tónaskaldi Zoltan Kodaly, sum ikki bert var faðir at tónleikauppalingini í sínum heimlandi, men hvørs hugsjónir eru vorðnar grundleggjandi um allan heim, legði stóran dent á tann týðning, tað hevði fyrri tjóðskarlugu mentanina, at eisini fjølmíðlarnir høvdu sær sín uppalandi leiklut fyrri eyga. Og um hesi víðurskipti tekur rithøvundurin Arthur Koestler soleiðis til: «Orsøkin til, at okkara mentan er í vanda fyrri at drukna í einum meldri av akustiskum og visuella vavstri, er tann, at rotasjón: pressan, útvarp og sjónvarp, ger fjøldina til óvirknar móttakarar av hesari í »list« og heldur hennara smakkvís á lægsta stóði».

Munnu hetta ikki vera orð hjá eisini okkara fjølmíðlum tónleikaliga at tikið sær til umhugsunar?

Tónleikaligi áhugin ongantíð verið størri

Men latid okkum nú venda aftur til tað meira positiva. Ongantíð hava tey ungu her hjá okkum eins og um allan heim verið so tónleikaliga áhugað og virkin sum í okkara tíð. Burtarsæð frá teim mongu, sum í dag ganga í

musikkskúla, finna ungdomar saman mestum í øðrum hvørjum kjallara til samanspel í tónleikabólum, í vinarligari samveru og í vengskapi verður sungið um ongantíð fyrr, og hetta tónleikaliga ovresni gevur sær endurljóð víða hvar.

Kanningar í Svøríki hava eisini víst, at tá ið tað um áhuga og frítíðarvirksemi hjá teim ungu reður, so kemur tónleikurin fyrst, og síðan kemur ítrótturin. Hjá teim flestu man tó ikki vera talan um eitt »antin ella«, men um »bæði og«. Umráðandi er hjá okkum at veita báðum ítrivum bestu sømdir og í mentamálið ikki at skilja høvur frá kroppi, so sum lyndi kann vera vil. Longu öldir fyrri okkara tjóðarokning høvdu teir gomlu gríkkar í musisku uppalingini heildarmyndina í huga av tónlist, myndalist, leiklist og leikfimi.

Við fyrirmynd í syðri europeiskum londum verða í dag í Noregi, í Svøríki og so víð og víð eisini í Danmark ikki musikkskúlar burturav settir á stovn, men mentanarskúlar, har oyru og eygu, hugi og hond, sál og líkam sleppa upp í part.

Eitt framtíðarhugskot og tilmæli

William Heinesen, sum meira enn nakar gjørdi sín fólkatíð kenda um alla verð, lýsti henda heimins minsta høvudsstað sum eitt samfelag, har ríkt og spennandi var at liva. Mær tykir, at Havnin ongantíð hevur verið so »deilig« sum nú. Ikki minst hugsi eg tá um víðarlundina við Listaskálanum, Gundadal við sínum ítróttamøguleikum og yðjandi ungdomslívi og um Sortudíki við útvarphúsi og okkara frálgu mentanarháborg Norðurlandahúsinum. Nú mangt bendir á, at ljósari figgarligar tíðir eru í vænti, skal tað vera mitt tilmæli á hesari fagnarstund, at ætlanir verða lagdar um eitt mentanaruppalandi ungdomssetur, sum hegnisliga kann fellast inn í hesa býarins og landsins mentanarliga og ítróttaliga miðdepilsøki, og har allar listagreinar skulu kunna fáa innivist.

Ólavur Hátún